

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ
ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Τμήμα Διοικητικό
Τηλ: 210 6419332
Email: dioikitiko@eisap.gr

Αθήνα, 2- 5- 2024

Αρ. Πρωτ: 1220

Αρ. Εγκυκλίου: 8

Προς
τους κ.κ. Εισαγγελείς Εφετών της Χώρας
και δι' αυτών προς
τους κ.κ. Εισαγγελείς Πρωτοδικών της περιφέρειάς τους.

ΘΕΜΑ : Προσφυγή κρατουμένων κατ' άρθρ. 6 Α Σωφρ. Κώδ.
για κακές συνθήκες κράτησης σε σωφρονιστικά κατ/τα ή
αστυνομικά κρατητήρια.

ΣΧΕΤ. : α) Η υπ' αριθμ. 2361/28-3-2024 παραγγελία της
Εισαγγελέως του Αρείου Πάγου με το συνημμένο έγγραφο του Ι.
Κτιστάκη, αναπληρωτή καθηγητή Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ και
δικαστή στο ΕΔΔΑ για το ζήτημα του θέματος.

β) Η υπ' αριθμ. 3/ 2023 Εγκύκλιος του Αντεισαγγελέα Α.Π
Παπαγεωργίου Δ.

γ) Το υπ' αρ. 173609/ 572724/ 19-12-22 έγγραφο της Πρόεδρου
του Ν.Σ.Κ.

δ) Το υπ' αρ. 103-733/ 572724/ 12-2-24 έγγραφο της Πρόεδρου
του Ν.Σ.Κ.

ε) Η από 8-3-2024 εγκύκλιος της Γενικής Γραμματείας
Αντεγκληματικής Πολιτικής/ Γεν. Δνση Διαχείρισης Κατ/των

Κράτησης και Διαχείρισης Κρίσεων/ Δνση Διαχείρισης Κατ/των Κράτησης.

Με αφορμή το (δ) σχετικό και στο πλαίσιο των άρθρ. 23§§1 εδ. γ', 2 και 28§5 εδ. α' ν. 4938/22 (ΚΟΔ&ΚΔΛ) προς έκδοση γενικών οδηγιών στους εισαγγελικούς λειτουργούς σας γνωρίζουμε τα εξής :

1. Η κατά το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις αξίες των δημοκρατικών κοινωνιών της Ευρώπης (ΕΔΔΑ, Mursic κατά Κροατίας, §96, 20/10/16 – Σερίφης κατά Ελλάδας, 22/2/07). Η απαγόρευση αυτή προβλέπεται στο ίδιο άρθρο απόλυτη, χωρίς καμία εξαίρεση, ούτε οποιαδήποτε απόκλιση κατά το άρθρ. 15§2 της ΕΣΔΑ και είναι σαφώς **ανεξάρτητη από την συμπεριφορά του ατόμου** και την τυχόν παράνομη δραστηριότητά του (ΕΔΔΑ, Mursic κατά Κροατίας, §96, 20/10/16 – Babar Ahmad κ.ά. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 10/4/12 – Saadi κατά Ιταλίας, §127, 28/2/08 – Labita κατά Ιταλίας, §119, 6-4-2000 – Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου, §79, 15/11/96 – βλ. επίσης Γ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ σε ΣΑΡΜΑΣ/ ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ/ ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2021, σελ. 130, για το ότι ακόμη και ο πιο ειδεχθής εγκληματίας απολαμβάνει το δικαίωμα του άρθρ. 3, διότι η αναγωγή του στην αξία ή την αξιοπρέπεια του ανθρώπου του προσδίδει καθολικότητα). Η διάταξη καθιερώνει διπλή (ουσιαστική και διαδικαστική) κρατική υποχρέωση, έτσι ώστε οι εθνικές αρχές να υποχρεούνται αφενός μεν αρνητικά να μην κακομεταχειρίζονται τα άτομα που υπάγονται στην δικαιοδοσία τους, αφετέρου δε θετικά να προστατεύουν την ακεραιότητα των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους, λόγω της ευάλωτης κατάστασης στην οποία βρίσκονται και να λαμβάνουν επίσης τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να αποτρέπεται η κακομεταχείριση των υπαγομένων στην δικαιοδοσία τους ατόμων, είτε από κρατικά όργανα είτε από τρίτους (ιδιώτες), ενώ επίσης τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν την διαδικαστική υποχρέωση να ερευνούν τις συνθήκες ουσιαστικής παραβίασης του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (βλ. ΕΔΔΑ, Identoba κατά Γεωργίας, §66, 12/5/15 – M. κ.ά κατά Ιταλίας και Βουλγαρίας, §§99-100, 31/7/12 – Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου, §§ 49-51, 29/4/02 – Asenov κ.ά κατά Βουλγαρίας, §102, 28/10/98) και μάλιστα ταχέως, διεξοδικά και

εμπεριστατωμένα, ανεξάρτητα και αμερόληπτα, εν τέλει δε πραγματικά/ αποτελεσματικά (ΕΔΔΑ, Β.Υ. κατά Ελλάδα, 26-1-23, σε συνδ. με την Εγκύκλιο 18/23 του Αντεισαγγελέα Α.Π Σκιαδαρέση Γ.)

2. Στο πεδίο προστασίας του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ εντάσσεται η σωματική και ψυχική ακεραιότητα και υγεία του ατόμου, καθώς επίσης η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Ειδικότερα η τελευταία καθίσταται αντικείμενο προσβολής εντονότερα στις περιπτώσεις κρατουμένων, διότι κάθε μη αναγκαία – συνεπεία της δικής τους συμπεριφοράς – χρήση φυσικής δύναμης, λόγω της ευάλωτης θέσης τους ή παρεμπόδιση στην απόλαυση του δικαιώματος στην σωματική ακεραιότητα και υγεία παραβιάζει το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (ΕΔΔΑ, Zelilof κατά Ελλάδα, §43, 24/5/07 – Μ. ΓΑΛΑΝΟΥ σε Λ. ΚΟΤΣΑΛΗΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2014, 79). Πράγματι, το πρόσωπο αφότου τεθεί σε καθεστώς κράτησης, περνά σε μία ειδική σχέση εξουσίας από το κράτος, που μεριμνά και διασφαλίζει την απόλαυση κάθε παρεχομένου δικαιώματος, βεβαίως και αυτών τα οποία έξω στην κοινωνία βρίσκονται στην πλήρη και αποκλειστική εμβέλεια του αυτοκαθορισμού λ.χ διατροφή, κανόνες υγιεινής κλπ. Έτσι οι κακές συνθήκες κράτησης έχουν ως αποτέλεσμα να πλήττουν συνταγματικά αγαθά των κρατουμένων με πρώτο και κύριο την υγεία τους, σωματική ή/και ψυχική (βλ. Σ. ΑΛΕΞΙΑΔΗ, Σωφρονιστική, 2001, 353 επ. – Στ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ, ΤοΣ, 2021, 483 επ. ιδίως 484/485).

3. Το ΕΔΔΑ για πρώτη φορά (είχε προηγηθεί η ΕΕΔΑ), με αφορμή ελληνική υπόθεση έκρινε ότι οι αντικειμενικά απαράδεκτες συνθήκες κράτησης (υπερπληθυσμός, έλλειψη φωτισμού και αερισμού, κακές συνθήκες υγιεινής, προβληματική πρόσβαση σε τουαλέτα) παραβίασαν το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ, γιατί δημιούργησαν στον προσφεύγοντα αισθήματα απελπισίας και κατωτερότητας, που ήταν ικανά να κάμψουν τις φυσικές και ηθικές του αντιστάσεις (υπόθεση Peers κατά Ελλάδα, §§74-75, 19/4/01 – βλ. και Dougaz κατά Ελλάδα, 6-3-01). Έκτοτε το ΕΔΔΑ ανέπτυξε εξαιρετικά πλούσια νομολογία (βλ. την αναφερόμενη στα α', γ' και δ' σχετικά – επίσης ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2013, σελ. 99 επ. ιδίως 107 επ. 111 επ. 113 επ. – Λ. ΚΟΤΣΑΛΗΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2014, σελ. 79 επ. 85 επ. 90 επ. – Μιχ. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2019, σελ. 48 επ. 53 επ. 60 έως 69 – ΣΑΡΜΑΣ/ΚΟΝΤΙΑΔΗΣ/ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, Ερμ. ΕΣΔΑ, 2021, σελ. 139 επ. – βλ. επίσης τις σχετικές καταδικαστικές για την χώρα μας αποφάσεις του ΕΔΔΑ στην ιστοσελίδα του Ν.Σ.Κ μεταφρασμένες στα Ελληνικά)

λαμβάνοντας υπόψη και άλλα στοιχεία όπως τις δυσλειτουργίες στην θέρμανση, την δυνατότητα προαυλισμού ή σωματικής άσκησης, την ποιότητα της σίτισης, την ιατρική περίθαλψη κλπ, καθώς επίσης επισημαίνοντας κατ' επανάληψη ότι το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ επιβάλλει στις κρατικές αρχές την υποχρέωση να εξασφαλίζονται σε κάθε κρατούμενο συνθήκες διαβίωσης συμβατές με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, έτσι ώστε η κράτηση να μην τον υποβάλλει σε αγωνία ή δοκιμασία τέτοιας έντασης που να υπερβαίνει τον σύμφυτο με τέτοιο επαχθές μέτρο και αναπόφευκτο βαθμό τλαιπωρίας (οδύνης), κατά δε την διάρκειά της – λαμβανομένων υπόψη των πρακτικών της απαιτήσεων – **να διασφαλίζονται επαρκώς η υγεία, η ευεξία και η ευημερία του** [βλ. ΕΔΔΑ, Τομον κατά Ρωσίας, §§117-122, 9/4/19 – Φιλιππόπουλος κατά Ελλάδας, §64, 12/11/15 – Κουταλίδης κατά Ελλάδας, §68, 27/11/14 – Melnitis κατά Λετονίας, §69, 28/2/12 – N. Sikorski κατά Πολωνίας, §131, 22/10/09 – Aleksayan κατά Ρωσίας, §140, 22/12/08 – Kudla κατά Πολωνίας, §§92-94, 30/10/96 – βλ. επίσης Στ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΟΥ, ΤοΣ 2021, 483 επ. ιδίως 489/490, για το ότι η συνταγματική πρόβλεψη του άρθρ. 21§1 εδ. β' (όπως αναθεωρ. με το Ψήφισμα της 25/11/19 της Θ' Αναθεωρ. Βουλής) περί της υποχρέωσης του κράτους να διασφαλίζει αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης «όλων των πολιτών» (βλ. τον ορισμό αυτών σε Ολομ. ΣΤΕ 2287/15, ΝΟΜΟΣ) εκτείνεται και στους κρατούμενους λαμβανομένων βεβαίως υπόψη των πρακτικών απαιτήσεων της κράτησης].

4. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ έχει εκδώσει μέχρι τα τέλη του 2023 σε βάρος της χώρας μας **139 καταδικαστικές αποφάσεις** για παραβίαση του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ λόγω κακών συνθηκών κράτησης και επί πλέον η εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση έχει προβεί συνολικά σε **567 φιλικούς διακανονισμούς** σύμφωνα με το άρθρ. 39 της ΕΣΔΑ (όπως αντικ. με άρθρ. 1 του Πρωτοκόλλου Α' αυτής, το οποίο κυρώθηκε με τον ν. 2400/96) και επί πλέον σε **83 μονομερείς δηλώσεις** σύμφωνα με το ισχύον από 1-9-12 άρθρο 62 Α του Κανονισμού του ΕΔΔΑ, ενώ στις περισσότερες από τις ανωτέρω υποθέσεις διαπιστώθηκε επιπροσθέτως παραβίαση του άρθρ. 13 της ΕΣΔΑ ελλείψει δυνατότητας προσφυγής σε Ελληνικό δικαστήριο προς θεραπεία των σχετικών αιτιάσεων. Μάλιστα για το έτος 2023 η χώρα μας κατείχε την **πέμπτη θέση** μεταξύ των 46 κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης με τον μεγαλύτερο αριθμό εκκρεμών υποθέσεων προτεραιότητας κυρίως σε σχέση με τις συνθήκες

κράτησης, ενώ για την περίοδο **2018 – 2023** οι σχετικές καταβληθείσες από την Ελλάδα **αποζημιώσεις** ανήλθαν περίπου σε **3.600.000 €** και **μόνο** για το έτος **2023** καταβλήθηκαν **2.866.520 €**.

5. Η εναγόμενη εκάστοτε Ελληνική Κυβέρνηση είχε στο παρελθόν κατά περίπτωση υποστηρίξει ενώπιον του ΕΔΔΑ ότι η εθνική νομοθεσία εξασφάλιζε στον επικαλούμενο κακές συνθήκες κράτησης την απαιτούμενη στο άρθρ. 13 της ΕΣΔΑ **πραγματική/ αποτελεσματική προσφυγή** ενώπιον «εθνικής αρχής» και συγκεκριμένα ότι προέβλεπε αίτημα ακρόασης ενώπιον του εισαγγελέα επόπτη της Φυλακής κατά τα άρθρ. 573§2 προϊσχ. ΚΠΔ και 567 νέου ΚΠΔ ή υποβολή αναφοράς στο Συμβούλιο της Φυλακής κατά το άρθρ. 6 του Σωφρ. Κώδ. (ν. 2776/99) ή υποβολή αίτησης στην Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών (Κ.Ε.Μ) κατά τα άρθρ. 72 επ. του Σωφρ. Κώδ. ή υποβολή αναφοράς ενώπιον του Συνηγόρου του Πολίτη κατά το άρθρ. 4 ν.3094/03 ή ακόμη άσκηση αγωγής αποζημίωσης κατά το άρθρ. 105 Εισ.Ν.Α.Κ, πλην όμως όλα αυτά τα ένδικα βοηθήματα είχαν κριθεί από το ΕΔΔΑ καθ' ολοκληρίαν ή έστω εν μέρει ανεπαρκή και εν τέλει μη πραγματικά/ αποτελεσματικά (βλ. και Αιτιολ. Έκθεση του άρθρ. 8 ν. 4985/22 – ΕΔΔΑ, Φιλιππόπουλος κατά Ελλάδας, §§50-61, 12/11/15 κ.ά.).

6. Έτσι με το άρθρ. 8 ν. 4985/ ΦΕΚ Α' 203/ 27-10-2022 προστέθ. το άρθρ. 6 Α' στον Σωφρον. Κώδικα (ν. 2776/ 1999), το οποίο αποτελώντας ολοκληρωμένη και συνεκτική ρύθμιση προέβλεψε – πλην των λοιπών – ότι εφόσον δεν τηρούνται οι κανόνες διαβίωσης κρατουμένων σε σωφρονιστικά καταστήματα ή αστυνομικά κρατητήρια, όπως αυτοί καθορίζονται κατ' **ενδεικτική απαρίθμηση** («ιδίως») στα άρθρα **21** (χώρος διάθεσης κρατουμένων), **25** (υγιεινή και καθαριότητα), **27** (υγειονομική περίθαλψη), **32** (διατροφή), **36§1** (σωματική άσκηση και άθληση), στο άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ και σε άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου για την μεταχείριση των κρατουμένων και **εφόσον εντεύθεν προσβάλλεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια**, ο κρατούμενος μπορεί να προσφύγει στο δικαστήριο εκτέλεσης ποινών του άρθρ. 86 Σωφρ. Κώδ. (όπως τροποπ. με άρθρ. 73 ν. 4985/22) και μέχρι την νομοθετική θέσπιση του τελευταίου, στο Συμβούλιο Πλημ/κών του τόπου έκτισης της ποινής σύμφωνα με την μεταβατική διάταξη του άρθρ. 87§1 Σωφρ. Κώδικα, το βούλευμα του οποίου δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα και εκτελείται αμέσως.

Με την ανωτέρω ρύθμιση καλύφθηκε – σε συμμόρφωση με την νομολογία του ΕΔΔΑ – το κενό στην Ελληνική νομοθεσία, που οδήγησε στην προαναφερθείσα πληθώρα καταδικών της χώρας μας και αναμένεται σύμφωνα με τον διακηρυγμένο νομοθετικό στόχο να μειωθούν οι ανεκτέλεστες αποφάσεις του ΕΔΔΑ, καθώς επίσης οι ενώπιόν του προσφυγές για κακές συνθήκες κράτησης, ενώ επιβεβαιώνεται ο δικαιοκρατικός και φιλελεύθερος χαρακτήρας της Ελληνικής Δημοκρατίας (βλ. την Αιτιολ. Έκθ. του άρθρ. 8 ν. 4985/22).

7. Ήδη έχει φθάσει η ώρα, που το ΕΔΔΑ και χωριστά η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σε προσεχή σύνοδό της, ως επιτηρούσα την εκτέλεση των αποφάσεων του ΕΔΔΑ (συγκεκριμένα των επί 13ετία ανεκτέλεστων της ομάδας «Νησιώτης» - βλ. ΕΔΔΑ, Νησιώτης κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 34704/08, 10-2-2011), θα αξιολογήσουν εάν η ανωτέρω θεσπισθείσα προσφυγή του άρθρ. 6 Α του Σωφρ. Κώδ. είναι πραγματική/ αποτελεσματική, όπως απαιτεί το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα το ΕΔΔΑ θα την κρίνει σχετικά κατά την εξέταση της υπ' αριθμ. 1458/23 προσφυγής ενώπιόν του «Σταμέλος κατά Ελλάδας» και άλλων 26 προσφυγών με αιτιάσεις, αφενός μεν τις κακές συνθήκες στο Κατ/μα Κράτησης Κορυδαλλού, αφετέρου δε την αναποτελεσματικότητα της προσφυγής του άρθρ. 6 Α του Σωφρ. Κώδικα, αφού οι προηγουμένως ασκηθείσες απορρίφθηκαν από το αρμόδιο Συμβ. Πλημ/κών Πειραιά. Ειδικότερα, το ΕΔΔΑ εξετάζει την αποτελεσματικότητα του ανωτέρω νέου ένδικου βοηθήματος από δύο πλευρές, αφενός μεν ως προς την συμβατότητα της νομοθετημένης ρύθμισης με την νομολογία του, αφετέρου δε (πλην των λοιπών για τα οποία βλ. την §6 του γ' σχετικού) ως προς το εάν το επιληφθέν **αρμόδιο δικ/ριο εξέτασε** την υπόθεση σύμφωνα με τις σχετικές αρχές και τα πρότυπα που απορρέουν από την νομολογία του για το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ (βλ. Mursic κατά Κροατίας, §§96-141, 20/10/16 – Neshkon κατά Βουλγαρίας, §187, 27/1/15 – Ananyev κ.ά κατά Ρωσίας, §§139-159, 10/1/12). Όπως λίαν ευστόχως αναλύεται στην §19 του (γ') σχετικού η ρύθμιση του άρθρ. 6 Α Σωφρ. Κώδ. είναι συμβατή με την νομολογία του ΕΔΔΑ, όμως δεν αρκεί η νομοτεχνική αρτιότητα των εθνικών διατάξεων, αλλά πρέπει και η εθνική νομολογία να τις εφαρμόζει ακριβοδίκαια ακολουθώντας την περί του ζητήματος ιδιαίτερα πλούσια νομολογία του ΕΔΔΑ. Έτσι το τελευταίο έχει ζητήσει από την εναγόμενη Ελληνική Κυβέρνηση να παραθέσει «θετικά παραδείγματα» από ήδη εκδοθέντα βουλεύματα του

αρμόδιου Δικαστηρίου Εκτέλεσης Ποινών, προκειμένου να πειστεί για την αποτελεσματικότητα της ανωτέρω ρύθμισης.

8. Σύμφωνα με τα υποβληθέντα σ' εμάς στις 1-5-24 στοιχεία της αρμόδιας Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, από την ισχύ της ρύθμισης (27-10-22) μέχρι τις 15-4-24 έχουν ασκηθεί συνολικά στα 19 από τα 34 σωφρονιστικά κατ/τα της χώρας 197 ατομικές και ομαδικές προσφυγές του άρθρ. 6 Α' Σωφρ. Κώδ. και έχουν εκδοθεί επ' αυτών (μέχρι 15-4-24) 102 βουλεύματα, από τα οποία τα 98 είναι απορριπτικά και μόνο τέσσερα δέχθηκαν τις προσφυγές (όλα του Συμβ. Πλημ. Λάρισας και συγκεκριμένα τα υπ' αριθμ. 532/23, 132/24, 137/24 και 184/24), ενώ επισημαίνεται ότι μεταξύ των 15 σωφρον. κατ/των, στα οποία δεν έχει μέχρι 15-4-24 ασκηθεί καμία προσφυγή, συμπεριλαμβάνονται το Σ.Κ Κορυδαλλού II και το Ψυχιατρείο Κορυδαλλού. Στο τέλος της παρούσης επισυνάπτουμε λεπτομερέστερο σχετικό ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

9. Υπενθυμίζουμε ότι ο εισαγγελικός λειτουργός μεταταχθείς με το Σύνταγμα του 1975 από δημόσιος κατήγορος σε δικαστικό λειτουργό απολαμβάνει κατοχυρωμένης στο άρθρ. 87 του Συντάγματος προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας (βλ. άρ. 87§3, 88§§5, 6, 90§§§§1, 2, 3, 5, 91§1 του Συντάγματος – Ολομ. Α.Π 794/76, Π.Χρ. ΚΖ 229, Α.Π 1935/06, Π.Χρ. ΝΖ 814, Α.Π 555/05, Π.Χρ. ΝΕ 993 – Ολομ. ΣτΕ 1160/89, ΣτΕ 2351/14 – βλ. και Γνωμ. Εισ. Α.Π [Γρ. Κανιαδάκης] 2/02, Ποιν. Δικ. 2002, 1171, Γνωμ. Εισ. Α.Π [Δ. Παπαγεωργίου] 13/2020, Π.Χρ. Ο' 625, Γνωμ. Εισ. Α.Π [Γ. Σκιαδαρέσης], 2/22, Π.Χρ. ΟΒ' 153 – Κ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ, Π.Χρ. Λ 609 επ.).

10. Σημειώνουμε ότι σύμφωνα με την νομολογία του ΕΔΔΑ η διαπίστωση συνθηκών κράτησης αντιθέτων με το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ συνιστά τεκμήριο προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, χωρίς όμως να απαιτείται η διαπίστωση κατά το εθνικό δίκαιο υπαιτιότητας των αρμοδίων κρατικών αρχών (αρκούσης δηλ. της αντικειμενικής κρατικής ευθύνης), ούτε ο νομικός χαρακτηρισμός των πράξεων που προκάλεσαν την ανωτέρω προσβολή ως παρανόμων (ΕΔΔΑ, Neshkon κ.ά. κατά Βουλγαρίας, §§132, 203, 27/1/15 – βλ. επίσης ΕΔΔΑ, Peers κατά Ελλάδα, §74, 19/4/01). Εξάλλου το ΕΔΔΑ έχει διακηρύξει κατ' επανάληψη ότι το άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ επιβάλλει στο κράτος την υποχρέωση οργάνωσης του σωφρονιστικού συστήματος, κατά τρόπο που να διασφαλίζει σε όσα πρόσωπα θέτει υπό κράτηση τον σεβασμό της ανθρώπινης

αξιοπρέπειας, με όσες οικονομικές δυσχέρειες κι αν συνεπάγεται τούτο, καθώς επίσης ανεξαρτήτως της υπερφόρτωσης των φυλακών (ΕΔΔΑ, Τσόκας κ.ά. κατά Ελλάδα, §92, 28/5/14 – Λιάρτης κατά Ελλάδα, §46, 10/5/12 – Ταγγατίδης κ.ά. κατά Ελλάδα, 11/10/11 – Νησιώτης κατά Ελλάδα, §42, 10/2/11 – Soukhonoy κατά Ρωσίας, §31, 27/3/08 – Benediktov κατά Ρωσίας, §37, 10/5/07 – Andrei Frolov κατά Ρωσίας, §48, 29/3/07 – Mamedova κατά Ρωσίας, §48, 1/6/06).

11. Καθοριστική σημασία για την ορθή κρίση του νέου ενδίκου βοηθήματος από το εθνικό δικ/ριο έχει η επιμελής συλλογή του αποδεικτικού υλικού. Ο κρατούμενος οφείλει να περιγράψει λεπτομερώς και συνεπώς τα πραγματικά περιστατικά της επικαλούμενης κακομεταχείρισης προσκομίζοντας όσες αποδείξεις κατέχει (λ.χ φωτογραφίες, γραπτές δηλώσεις των συγκρατούμένων του) και προτείνοντας τυχόν υπάρχουσες στις οποίες δεν έχει πρόσβαση. Ακολούθως ο αρμόδιος εισαγγελέας (δηλ. ο επόπτης της οικείας φυλακής κατ' άρθρ. 567 ΚΠΔ και 85, 87§2 Σωφρ. Κώδικα, όπως διαμορφώθηκαν αντίστοιχα από τα άρθρ. 72 και 74§1 ν. 4985/22 – βλ. Εγκ. Αντ/λέα Α.Π [Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ] 3/23) οφείλει πριν υποβάλλει την πρότασή του στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών (Συμβ. Πλημ.) να συλλέξει αυτεπαγγέλτως όλα τα κρίσιμα αποδεικτικά στοιχεία που ενισχύουν ή αποδυναμώνουν ή καταρρίπτουν τους ανωτέρω ισχυρισμούς του κρατούμενου, διασταυρώνοντας την υποχρεωτικά **κατά νόμο ζητούμενη** και παρεχόμενη **έκθεση** των επί της προσφυγής απόψεων (με τα λοιπά στοιχεία) της οικείας **Διεύθυνσης της φυλακής** (ή της οικείας Αστυνομικής Διεύθυνσης, εάν πρόκειται για κρατητήριο) με κάθε νόμιμο τρόπο ή μέσω πάσης φύσεως δημοσιευμένων και μη στατιστικών στοιχείων της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (λ.χ στην ιστοσελίδα «<https://www.ggap.gov.gr/statistika-stoixeia-kratoumenon>») ή μέσω πρόσφατων εκθέσεων εθνικών και διεθνών αρμοδίων φορέων, όπως του Συνηγόρου του Πολίτη (ο οποίος σύμφωνα με το άρθρ. 2 ν. 4228/14 έχει ορισθεί ως «Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων» στο πλαίσιο της Σύμβασης του ΟΗΕ για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων κλπ, που έχει κυρωθεί με τον ν. 1782/88, με ιστοσελίδα «<https://www.synigoros.gr/el/category/eθνικος-mhxanismos-prolhpsis-basanistiriwn>»), της Εθνικής Επιτροπής για τα δικαιώματα του Ανθρώπου ιδρυθείσης με τον ν. 2667/98 (βλ.

ιστοσελίδα «<https://www.nchr.gr>», της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (C.P.T) του Συμβουλίου της Ευρώπης (βλ. άρθρ. 1 επ. της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων κλπ του Συμβουλίου της Ευρώπης που κυρώθηκε με τον ν. 1949/91 – ιστοσελίδα «<https://www.coe.int/en/web/cpt/home>») ή εν τέλει μέσω των προτύπων που έχει αναπτύξει το Συμβούλιο της Ευρώπης, δηλ. τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες, όπως προκύπτουν από την Σύσταση Rec (2006) 2-ten της Επιτροπής Υπουργών, που υιοθετήθηκε στις 11-1-2006 και αναθεωρήθηκε στις 1-7-2020 (βλ. ΕΔΔΑ, Δασυκόπουλος κατά Ελλάδας, §24, 12/7/18 – Mursic κατά Κροατίας, §127-128, 20/10/16 – Ananyev κ.ά. κατά Ρωσίας, §§122-125, 10/1/12 – Δημόπουλος κατά Ελλάδας, §§19-22, 9/10/12). Επισημαίνεται ότι από την νομολογία του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι αυτό ουδέποτε αρκέσθηκε στην έκθεση του διευθυντή της φυλακής, χωρίς αυτή να διασταυρώνεται με άλλα στοιχεία από ανεξάρτητες πηγές. Σημειώνουμε πάντως ότι δυνάμει της συνημμένης από 8-3-2024 **εγκυκλίου της** αρμόδιας για την οργάνωση και λειτουργία των σωφρονιστικών κατ/των **Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής/ Γεν. Δνση Διαχείρισης Κατ/των Κράτησης και Διαχείρισης Κρίσεων/ Δνση Διαχείρισης Κατ/των Κράτησης**, οι σωφρονιστικές διοικήσεις παροτρύνονται στην υποβολή της άνω κατ' άρ. 6 Α' του Σωφρ. Κώδ. έκθεσης προς τα Δικ/ρια Εκτέλεσης των Ποινών, ενόψει της **«αδήριτης ανάγκης να συνδράμουν στην διαμόρφωση δικανικής κρίσης κατά τρόπο σύμφωνο με την νομολογία του ΕΔΔΑ».**

12. Σύμφωνα με το άρθρ. 6 Α' §2 του Σωφρ. Κώδ. ύστερα από σχετικό αίτημα του προσφεύγοντος και **εφόσον συντρέχουν ειδικοί λόγοι** που μνημονεύονται στην απόφαση το δικ/ριο εκτέλεσης ποινών (συμβούλιο πλημ/κών) ζητεί την μεταγωγή του και την αυτοπρόσωπη εμφάνισή του για να εκθέσει τις απόψεις του. Εάν δεν έχει υποβάλλει τέτοιο αίτημα, πρέπει να καλείται να καταθέσει – εφόσον το επιθυμεί – συμπληρωματικό της προσφυγής του **υπόμνημα** με τους ολοκληρωμένους ισχυρισμούς του και τις τυχόν νεότερες αποδείξεις του. Σημειώνεται ότι κατά την νομολογία του ΕΔΔΑ «η συστηματική χρήση της αυτοπρόσωπης εμφάνισης» των κρατουμένων ενώπιον του αρμόδιου δικ/ριου αποτελεί πάντα κριτήριο αποτελεσματικότητας του εθνικού ενδίκου βοηθήματος (ΕΔΔΑ, Ananyev κ.ά. κατά Ρωσίας, §216, 10/1/12).

13. Πρόδηλο είναι ενόψει των προεκτεθέντων στο εδάφιο 10 της παρούσης ότι η σχετική κρίση του προτείνοντος στο αρμόδιο δικ/ριο εισαγγελικού λειτουργού (όπως και αυτή των δικαστών της σύνθεσης) δεν είναι «αμυντική» έναντι των «απαιτήσεων» των κρατουμένων, όταν αυτές στηρίζονται σαφώς στην Ελληνική νομοθεσία και στην νομολογία του ΕΔΔΑ, αλλά βάσει αμιγώς δικαστικών κριτηρίων είναι ανεξάρτητη, αμερόληπτη και ανεπηρέαστη από τυχόν «αλληλεγγύη» προς τις – πράγματι «αδελφές» – σωφρονιστικές αρχές, ενώ η ελάχιστη προσήνεια προς τους κρατούμενους, που είναι εξ ορισμού η αδύνατη («ευάλωτη» κατά την νομολογία του ΕΔΔΑ) πλευρά, σαφώς δεν βλάπτει, αλλά εξισορροπεί την προσέγγιση της ζητούμενης αποτελεσματικής εφαρμογής του άρθρ. 6 Α΄ του Σωφρ. Κώδ. Έτσι ο Έλληνας εισαγγελικός λειτουργός – όπως άλλωστε και ο δικαστικός – ουδέποτε διαπλάθει, αλλά **με σύνεση και περίσκεψη διαπιστώνει ακριβοδίκαια** την πραγματικότητα για τις συνθήκες κράτησης (**χωρίς παραχωρήσεις ή εκπτώσεις** προς την μια ή την άλλη κατεύθυνση) και σε καμία περίπτωση δεν είναι και δεν γίνεται μέρος του τυχόν υπάρχοντος προβλήματος, ενώ με τις αιτιολογημένες και οπωσδήποτε νουνεχείς, ισορροπημένες και πειστικές αντίστοιχα προτάσεις και αποφάσεις του αποδεικνύει καθημερινά στο πεδίο ότι είναι ουσιώδης, βαρύνουσα και σημαντική πλευρά προς επίλυση του τυχόν υπάρχοντος προβλήματος. Βεβαίως, γνωρίζει πολύ καλά ότι η τυχόν αυτόθροη, χωρίς διύλιση, «άσκεφτη» αποδοχή των υπόψη αιτήσεων των κρατουμένων δεν προσιδιάζει στην υψηλή κατά το άρθρ. 28§2 ν. 4938/22 αποστολή του, όμως γνωρίζει εξίσου καλά ότι η θέση του κρατουμένου προσώπου καθορίζεται όλο και περισσότερο από το διεθνές δίκαιο και ιδίως από την ΕΣΔΑ (βλ. την β΄ σχετική) και ότι συνεπώς η «υπόθεση» δεν τελειώνει με την έκδοση της μη υποκείμενης σε ένδικα μέσα Α΄βάθμιας απορριπτικής απόφασης/βουλεύματος, αλλά μάλλον διεθνοποιείται «εξαγόμενη» στο εξωτερικό και μάλιστα ενώπιον του ΕΔΔΑ, που ευθέως «συνομιλεί» με την εκάστοτε εναγόμενη Ελληνική Κυβέρνηση, αλλά στις υπόψη περιπτώσεις – εμμέσως μεν, αλλά κυρίως – με την Ελληνική Δικαιοσύνη, η οποία πρέπει να εξέρχεται της εκάστοτε δοκιμασίας αλώβητη και άμωμη. Ενίοτε, κατ' εξαίρεση, αυτό δεν επιτυγχάνεται (βλ. λ.χ. ΕΔΔΑ, Chowdury κ.ά. κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 21884/15, της 30/3/2017, σε συνδ. με Ολομ. Α.Π 2/19, υπόθεση «Μανωλάδας» - ΕΔΔΑ, Sarwari κ.ά. κατά Ελλάδας, αρ. προσφ. 38089/12, της 11/4/2019 – βλ.

σύνοψη αμφοτέρων των αποφάσεων από τον Ι. ΤΣΑΛΑΓΑΝΙΔΗ, Πρόεδρο Α.Π., ΤοΣ 2019, 741 επ. ιδίως 747, 749 – ΕΔΔΑ, Β.Υ. κατά Ελλάδα, αρ. προσφ. 60990/14, της 26/1/23, σε συνδ. με την υπ' αρ. 18/23 Εγκύκλιο του Αντεισαγγελέα Α.Π. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ Γ.). Τώρα όμως η τυχόν μονόπλευρη αυτόθροη απόρριψη του υπόψη νέου ενδίκου βοηθήματος συνεπάγεται αναπόδραστα ότι αυτό θα εξουδετερωθεί μαζί με τις προαναφερθείσες στο εδάφιο 6 της παρούσης νομοθετικές προσδοκίες και στόχους, οπότε η πληθώρα των προσφυγών θα συνεχίσει να οδεύει ενώπιον του ΕΔΔΑ, με ενδεχόμενο κίνδυνο να εξακολουθήσει να υφίσταται η χώρα μας – παρά την προβλεφθείσα το πρώτον δραστική εμπλοκή της δικαιοσύνης – συνεχείς καταδίκες, όπως πριν, για μη διεξοδική/ μη εμπειριστατωμένη, μη ανεξάρτητη/ μη αμερόληπτη και εν τέλει μη πραγματική/ αναποτελεσματική έρευνα κατά παραβίαση του άρθρ. 3 της ΕΣΔΑ από ουσιαστική και δικονομική πλευρά, εξέλιξη που βεβαίως ουδείς εισαγγελικός και δικαστικός λειτουργός, όχι μόνο δεν επιθυμεί, αλλά ούτε διανοείται.

Ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου
Γεώργιος Δ. Σκιαδαρέσης

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ :

1. κ. Πρόεδρο του Αρείου Πάγου.
2. κ. Υπουργό Δικαιοσύνης.
3. κ. Υπουργό Προστασίας του Πολίτη.
4. κ. Γενική Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής.
5. κ. Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών/
Νομικό Συμβούλιο του Κράτους/ Θεματικός Σχηματ.
Υποθέσεων της Ε.Ε & των Δικαστηρίων της, του
ΕΔΔΑ & των Δικαστηρίων της Αλλοδαπής.